

Tóth Zoltán Balázs

**Szíria fejlődési íve 1980-tól
napjainkig**

**A gazdasági és politikai mérföldkövek
áttekintése 2010. után**

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat

A Politikai Spektrum Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

Gyorselemzés sorozat főszerkesztő:

Tóth Zoltán Balázs

Szakmai lektor:

Antal Kristóf

Kiadó:

Politikai Spektrum Alapítvány
1016 Budapest, Mészáros utca 64.
Tel.: +3630-473-3508
Honlap: www.politikaispektrum.hu
E-mail: kapcsolat@politikaispektrum.hu

© Tóth Zoltán Balázs 2018.
© Politikai Spektrum Alapítvány, 2018.

ISSN 2630-8088

Absztrakt: A polgárháború következtében az elmúlt évtizedek gazdasági eredményei mindössze néhány év alatt megsemmisültek. A központi kormányzat mellett számos erőközpont emelkedett ki – ellenzéki csapatok, Iszlám Állam, kurdok – ennél fogva az ország teljes területére kiterjedő politikai-gazdasági döntések megszűntek létezni.

Kulcsszavak: Szíria, Egyesült Államok, Arab tavasz, gazdasági liberalizáció, nemzetközi kapcsolatok

Abstract: As a result of the civil war, the economic results of the last decades have been destroyed in just a few years. In addition to the central government, several power centers have risen – opposition groups, the Islamic State, the Kurds – therefore, political-economic decisions extended over the entire territory of the country does not exist anymore.

Keywords: Syria, United States, Arab spring, economic liberalization, international relations

BEVEZETÉS

Az Arab tavasz forradalmi és megmozdulási hullám alapjaiban szabta át az észak-afrikai és közel-keleti régió fejlődési ívét. Évtizedeken keresztül stabilnak hitt rezsimek omlottak össze, és számos ország – Líbia, Szíria, Irak, Jemen – polgárháborúba süllyedt.

Az Arab tavasz inspirálta tüntetések kapcsán Szíria hamar a nemzetközi média figyelmének középpontjába került, ugyanis a központi kormányzat heves erőszakkal válaszolt a tüntetők által követelt reformokra. Jóllehet a rezsim ellen tüntetők nem voltak képesek egységes platformot létrehozni, ugyanakkor olyan intenzitással törekedtek Bassár el-Aszad elnök rendszerének felszámolására, amely hosszú évekig annak bukásával fenyegetett.

A 2011-től 2014-ig datálható időszakban egyidejűleg több erőközpont között oszlott meg Szíria területeinek ellenőrzése. A defenzívába szoruló központi kormányzat, a fragmentált ellenzéki csapatok, illetve az ország északi részén élő kurd kisebbség harcolt a minél nagyobb befolyásért, vagy éppen a túlélésért. A 2014-es év fordulópontot jelentett a polgárháború dinamikájában: júliusban az Iszlám Állam kikiáltotta Szírián és Irakon átívelő kalifátusát, és ezzel egy újabb, jól azonosítható erőközpont emelkedett ki a polgárháború forgatagában.

Ettől az évtől kezdve a polgárháború eseményeinek alakításába közvetlenül vagy közvetve beavatkozó harmadik szereplők stratégiája az Iszlám Állam jelentette fenyegetés megszüntetéséhez igazodott. A polgárháború dinamikáját biztosító központi kormányzat – ellenzéki csapatok között megfeszülő ellentétet néhány évig elhalványította a dzsihádisták legyőzésére irányuló kísérlet. Barack Obama amerikai elnök, belátva az amerikai katonai intervenció korlátait, partnerként szólította meg Oroszországot az Iszlám Állam legyőzéséhez.

Oroszország, mint Bassár el-Aszad elnök nyílt szövetségese lépett be a polgárháborúba, így nem meglepő, hogy sikerült megfékezni a központi kormányzat hatalmának további forgácsolódását. 2015-től kezdődően a központi kormányzat csapatai – az orosz és iráni haderő, valamint a libanoni Hezbollah támogatásával – sikereket könyvelhettek el akár az ellenzéki erők, akár az Iszlám Állam visszaszorítása tekintetében.

Bassár el-Aszad visszaerősödő hatalmi pozíciója, illetve az elmúlt években elkönnyelhető katonai sikerek ellenére változatlan az a tény, hogy a központi kormányzat elveszítette azon képességét, hogy hatalmat gyakoroljon az ország teljes területe felett. 2011. és 2015. között emberek millió, értékes természeti és gazdasági erőforrások kerültek ki az ellenőrzése alól, és az állam mindössze korlátozott területen volt képes működni.

Ugyan az Iszlám Állam felett már 2017 novemberében győzelmet hirdetett a központi kormányzat, de mit sem változtat azon a tényen, hogy a folyamatosan gyengülő ellenzéki csapatok, illetve a harcok során megerősödött kurdok továbbra is meghatározó erőközpontot képeznek az Iszlám Állam megmaradt csapatai mellett¹.

AZ „ELPAZAROLT ÉVTIZED”

A 2000-es években végbemenő „szelektív liberalizáció” elősegítette Szíria gazdasági fejlődését az Arab tavaszt megelőző időszakban. Jóllehet a nyugati országok irányába történő nyitás nem hozta meg a várt eredményt, mindazonáltal forrásokat tudott lehívni az Európai Uniótól és egyéb nemzetközi szervezetektől, illetve felélénkült a régióban fekvő országokból érkező tőkebefektetés mértéke².

---

¹ McDowall, Dadouch, 2017.

² Tóth, 2018a.

A reformok lehetővé tették a folyamatos gazdasági növekedést – 2000. és 2010. között évente átlagosan 4,3 százalékkal nőtt a GDP – ám mindez nem volt elegendő a folyamatos népességnövekedés hatásainak csökkentésére.

	2000.	2010.
Irak	4.311	4.502
Irán	4.781	6.531
Izrael	27.636	30.642
Jordánia	2.810	3.679
Libanon	6.747	8.858
Szíria	1.202	2.806

1. számú táblázat. A közel-keleti régió országainak egy főre eső GDP értéke amerikai dollárban³.

Ahogy a fenti táblázatból is jól kiolvasható, Szíria egy főre eső GDP tekintetében jelentős elmaradásban volt a régió számos országához képest. Jóllehet a gazdaság tíz éven keresztül dinamikus növekedést produkált, mégsem volt képes jelentős változásokat előmozdítani a társadalmi viszonyok javításában. 2007-ben a városi lakosság 9,9 százaléka és a vidéki lakosság 15,1 százaléka számított extrém szegénynek, míg a teljes lakosság 30 százalékát lehetett szegényként azonosítani⁴. Súlyos problémát jelentett a munkanélküliség, azon belül pedig érdemes kiemelni a fiatalok aránytalanul magas munkanélküliségi rátáját.

A 2000-es években a makrogazdasági mutatók javulásával párhuzamosan a központi kormányzat elindította a Nemzeti Munkanélküliség Ellenes Programot, amely a deprivált rétegek munkaerő-piaci integrációját kívánta előmozdítani.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Politikai stabilitás ⁵	32,52	35,75	33,82	32,21	27,96	22,27
Jogállamiság ⁶	33,97	20,10	23,44	26,92	34,60	33,65
Korrupció ⁷	20,98	14,63	12,14	10,68	11,96	12,86

³ Forrás: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD>

⁴ Syran Arab Republic – Third National MDGs Progress Report, 2010, 14-15.o.

⁵ A *Worldwide Governance Indicator* a politikai stabilitás szempontjából 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét. Látható, hogy Szíria a polgárháborút megelőző években is rosszul teljesített, és a polgárháború kirobbanását követően 2012-től kezdve tulajdonképpen értékelhetetlen a fogalom.

⁶ A *Worldwide Governance Indicator* a joguralom (*rule of law*) szempontjából 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

CPI⁸	3,4	2,9	2,4	2,1	2,6	2,5
Népesség (millió)	18,2	18,9	19,6	20,3	20,8	21
HDI⁹	97	109	109	102	113	113
DBI (eljárások száma)¹⁰	12	12	12	13	n.a.	5
DBI (nap)¹¹	47	47	43	43	55	71

2. számú táblázat. Az egyes mutatók alakulása a 2005. és 2010. közötti időszakban.

2011 februárjában, azaz a nagyobb megmozdulások előestéjén, 250 millió dolláros kerettel létrehozták a Szociális Támogatási Alapot, amely a becslések szerint 420 ezer embernek nyújtott pénzügyi segítséget¹².

Jóllehet korábban nem voltak olyan átfogó intézkedések a szegénység és munkanélküliség leküzdésére, mint a 2000-2010. közötti időszakban, mégis számos okból kifolyólag nem javult érdemben a társadalom helyzete. Egyfelől a gazdasági fejlődés nem tudta lekövetni a népességnövekedést, és a programok ellenére folyamatosan nőtt a munkanélküliek – kiváltképpen a fiatalok – aránya. Másfelől a szociális intézkedések sok esetben nem azért nem váltották be a hozzá fűzött reményeket, mert a megvalósítást olyan tényezők hátráltatták, mint korrupció és lobbierdekek. Harmadrészt, Szíria feltételezhetően az elmúlt 900 év egyik legsúlyosabb szárazságával küzd, amely rányomta bélyegét a mezőgazdaságra és közvetlenül emberek százezreinek életére. A központi kormányzat programjai pedig számottevően csekélyebb forráskerettel rendelkeztek, minthogy több százezer ember mindennapjain érdemben javítani lehessen. A városokba menekült vidéki lakosság később az elégedetlenség melegágyává vált, és a 2011-es eseményeket alapvetően meghatározták az egyes városokban tömörült szegények tömegei.

További feszültséget okozott a társadalomban a 2000-ben ígért reformok és demokratizálódás elmaradása. A Damaszkuszi tavasz rövid ideig azt a látszatot keltette, hogy Bassár el-Aszad elnöksége minőségbeli előrelépést fog jelenteni apja, Háfez el-Aszad közel három évtizedes elnökségéhez képest.

⁷ A *Worldwide Governance Indicator* a korrupció szempontjából 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

⁸ *Corruption Perception Index* (CPI):

⁹ *Human Development Index* (HDI): Az ENSZ Fejlesztési Program (*United Nations Development Program*) által használt indikátor, amely a születéskor várható élettartam, az iskolázottságból, illetve GNI értékéből tevődik össze.

¹⁰ *Doing Business Indicator* (DBI): a vállalkozás elindításához szükséges eljárások száma

¹¹ *Doing Business Indicator* (DBI): a vállalkozás elindításának átlagos ideje

¹² Poverty in Syria, 2011. 11.o.

Azonban a központi kormányzat már 2001-ben visszatért a korábban járt úthoz. Miután 2000-ben szabadon engedték a politikai foglyokat, a rá következő évben már ismét megteltek velük a börtönök. A büntetés-végrehajtás közel egy éves enyhülés után visszatért a korábban „jól bevált” módszerekhez. A fogvatartottakat nem ritkán megverték, megkínozták, vagy hosszabb időre teljesen elszigetelték a külvilágtól (például még ügyvédet sem fogadhattak)¹³.

2001-ben a kormányzat egy új rendelettel kiterjesztette ellenőrzését minden nyomtatott sajtótermékre, könyvekre, sőt, még plakátokra is. Az új elnök kezdeményezésére szélesebb körben elterjedő Internet szintén szigorú cenzúra mentén működhetett, és nem volt ritka ellenzéki bloggerek őrizetbe vétele¹⁴. A telekommunikációs infrastruktúrát egyetlen szolgáltató biztosította, mégpedig a Telekommunikációs és Információs Minisztérium alá tartozó Szíriai Telekom¹⁵. Ennélfogva a központi kormányzat tulajdonképpen teljes ellenőrzést tudott gyakorolni a lakosság elektronikus kommunikációs csatornáin felett, és az aktuálpolitikai események tükrében korlátozhatta a hozzáférést. A 2010-ben napvilágot látott az új médiatörvény ugyanakkor már nem tudta érdemben fékezni az indulatokat, illetve kompenzálni az elmúlt tíz év jogsértéseit.

A kormányzattól független civil szervezetek, illetve jogvédő szervezetek továbbra sem kaptak működési engedélyt, ezzel a társadalom tulajdonképpen meg volt fosztva az egyesülési szabadságától. Nem volt ritka, hogy újságírókat, jogvédőket és aktivistákat zártak börtönbe olyan tevékenységek miatt, amelyek nem voltak összeegyeztethetők a központi kormányzat politikájával.

A fentiek tükrében a *Human Rights Watch* Bassár el-Aszad elnökségének első tíz évét „elpazarolt évtizedként” aposztrofálta. A 2000-es évek kezdeti várakozásai ellenére hamar nyilvánvalóvá vált, hogy az új elnök megreformálva ugyan, de követi az apja által kitaposott ösvényt. A politikai reformok ígérete már 2001-ben megsemmisült, míg a gazdaság liberalizálása nem teremtette meg a tisztán piaci alapú működéshez az alapokat – jóllehet ez nem is volt cél. A politikai-közéleti viszonyok változatlansága, valamint a gazdasággal kapcsolatos várakozások elmaradása nem kedvezett olyan jelenségek felszámolásának, mint a korrupció, az elterjedt szegénység, vagy éppen az egyének szabadságának garantálása. Bár hatalomra kerülését követően többen tekintettek Bassár el-Aszad elnökre reformerként, végső soron mégsem szakított a hatalomgyakorlás korábbi évtizedekben jól ismert technikáival.

¹³ A Wasted Decade, 2010. 18-19.o.

¹⁴ A Wasted Decade, 2010. 2.o.

¹⁵ <https://opennet.net/research/profiles/syria>

A POLGÁRHÁBORÚ GAZDASÁI KÖVETKEZMÉNYEI

Az észak-afrikai és közel-keleti régióban a társadalmi elégedetlenség 2010-re elérte a forráspontot. Az elégedetlenség általános okaiból – autoriter rendszer, korrupció, szabadságjogok hiánya, rossz életkörülmények, stb. – gyökerező tüntetések Szíriában egy elhibázott válságkezelési mechanizmussal párosultak, azaz a központi kormányzat erőszakkal és brutális kegyetlenséggel kívánta letörni a vele kritikus csoportokat¹⁶.

A központi kormányzattal ellentétes oldalon álló társadalmi csoportok hamar fegyveres erővé szerveződtek, és 2011-től megkezdődött a napjainkig elhúzódó polgárháború.

A 2011. és 2017. között tartó időszakban Szíria ingatlanállományának 7 százaléka pusztult el és 20 százaléka sérült meg¹⁷. A becslések szerint 400 ezer és 470 ezer közötti ember vesztette életét, miközben a lakosság fele kényszerült elhagyni az otthonát a harcok okán – közülük 5,6 millió ember az országot is maga mögött hagyta¹⁸.

2010-es árakon számolva Szíria 2011. és 2016. között 226 milliárd dollárt veszített, amely a gazdasági alrendszer széteséséből, illetve az elmaradt GDP növekedésből tevődik össze. A gazdaság egyidejűleg szenved a polgárháború kirobbanása óta olyan tényezőktől, mint az infrastruktúra folyamatos pusztulása, a természeti és gazdasági erőforrások feletti ellenőrzés hektikussága, illetve a gazdasági alrendszer szövetének felbomlása (például beszállítói láncok megszűntek, a vállalkozások biztonságát nem garantálja semmi, stb.)

Az infrastruktúra pusztulása – épületek, termelőeszközök, utak, kőolajvezetékek, stb. – egyidejűleg azt jelentette, hogy a hadigazdaságra átálló központi kormányzat a 2010-ig felhalmozott tartalékait volt kénytelen felélni, illetve a társadalom még inkább rá volt utalva az országban kialakuló erőközpontok valamelyikére. A vállalkozások sok esetben fizikailag is megsemmisültek, az egyre rosszabb áramszolgáltatás nem tette lehetővé a gyárak működtetését, továbbá semmi sem garantálta a működésük biztonságát. A bankrendszerre úgyszintén végzetes csapást mértek az események, sok esetben jelentős hátrahagyott készpénzállományt szereztek meg a felkelők vagy éppen az Iszlám Állam harcosai.

¹⁶ Nem ez lett volna az egyedüli eset, ugyanis Háfez el-Aszad hasonló brutalitással törte le az 1976-1982. között tartó iszlamista felkelést. Mint ismeretes, 1982-ben Hamá városában több mint 10 ezer ember esett áldozatul a központi kormányzat műveletének. Forrás: Tóth, 2018b. 4.o.

¹⁷ The Toll of War, 2017.

¹⁸ Forrás: <http://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

Bár a kőolaj-kitermelés mértéke az 1990-es évek közepe óta folyamatosan csökkent, ám az iraki háború okán megemelkedett kőolajárak okán 2010-ig meghatározó bevételi forrást jelentett a központi kormányzatnak. Mivel 2011. után a kőolajlelőhelyek és vezetékek jelentős része kikerült a központi kormányzat ellenőrzése alól, 10.000 hordó / napra csökkent a kitermelt mennyiség (2005-ben 448 ezer hordó / nap volt). Az ellenzéki csapatok, illetve az Iszlám Állam kitermelése becslések szerint 40.000 hordó / napra rúghatott, és feltételezhetően a központi kormányzat megvásárolta az Iszlám Állam által kitermelt kőolajat, mivel jóval a világpiaci ár alatt értékesítette.

Az állam térvészése, illetve a vállalkozói szektor ellehetetlenülése a kiugróan magas munkanélküliséget hozta magával. Ahogy a központi kormányzat által ellenőrzött területek zsugorodtak, úgy szűnt meg az új erőközpontok által ellenőrzött részeken több százezer ember munkaadója. 2010. és 2015. között átlagosan évente több, mint félmillió munkahely szűnt meg, és emberek millió kerültek kilátástalan helyzetbe¹⁹. A munkanélküliségi ráta jelenleg meghaladja az 50 százalékot, viszont az állással rendelkezők is komoly problémákkal küzdenek a szír font inflációja okán – csak 2015-ben 38 százalékos értékcsökkenéssel lehetett számolni.

A központi kormányzat véges erőforrásai, illetve térvészése okán képtelenné vált arra, hogy állampolgáraitól gondoskodjon, illetve biztosítsa a legalapvetőbb megélhetési feltételeket, szociális szolgáltatásokat. Így nemzetközi szervezetek, illetve civil szervezetek siettek a polgári lakosság ellátására. Az ENSZ Élelmezési Világprogram 14 kormányzóságban 3 millió embernek biztosít havi szinten ellátást – úgy, hogy napi 1.700 kalóriányi fejadag jusson²⁰. A 2018-as évre az ENSZ szakosított szervének összesen 792 millió dollárra lenne szüksége ahhoz, hogy a 3 millió ember élelmezését biztosítsa, és a novemberig tartó élelmezéshez májusban még 209 millió dollár hiányzott. Bár a 3 millió ember magas szám, Szíriában mégis 10,5 millió embernek lenne szüksége élelmiszertámogatásra, ráadásul költségvetési korlátokból kifolyólag az idei évre előirányzott 4 millió ember helyett „csak” 3 millió ember ellátásra van elegendő keret²¹.

---

¹⁹ The Toll of War, 2017. VIII

²⁰ Forrás: <http://www1.wfp.org/countries/syrian-arab-republic>

²¹ WFP Syria – Situation Report #5, 2018.

	2016. május	2017. május	2018. május
Belső menekültek (millió fő)	6,5	6,3	6,1
Humanitárius segítséget igénylők (millió fő)	13,5	13,5	13,1
Élelmiszer segítséget igénylők (millió fő)	8,7	9	10,5
Ellátásban részesülők száma (millió fő)	4	4	3
Működéshez szükséges összeg (millió dollár)	n.a.	1.719	792

3. számú táblázat. Az ENSZ Élelmezési Világprogram adatai alapján a külső segítségre szoruló szíriai állampolgárok száma²².

Köszönhetően a polgárháború pusztításainak, a 2010-es évet megelőző évtizedek gazdasági reformjai megsemmisültek. 2000-ben Bassár el-Aszad újdonsült elnökként ambiciózus elképzelésekkel vágott bele a gazdaság részleges liberalizálásába, és 2010-ig a piacgazdaság főbb elemeinek áttemelése fogalmazódott meg célként. Ezzel szemben 2011-től a központi kormányzat tulajdonképpen hadigazdaságot vezetett be, ahol a piaci elemeknek nagyon szűk tér jutott – mindezt úgy, hogy a gazdaság folyamatosan zsugorodott, és az állampolgárok pusztán életben tartásáért, semmint életszínvonaluk emeléséért kellett küzdeni.

A hadi kiadások, illetve Szíria nemzetközi elszigetelődése ahhoz vezetett, hogy a 2005-re 10 százalék alá csökkentett államadósság 2015-re ismét a GDP 150 százalékára nőtt. A fegyveres konfliktus még inkább kiszakította Szíriát a nemzetközi gazdaság körforgásából, hiszen a politikailag elszigetelt szíriai központi kormányzattal tulajdonképpen csak pár ország maradt meg aktív partnerként.

A központi kormányzat hatalmi-területi térvesztésével, illetve a hadigazdaság átláthatatlansága okán a pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás visszaszorításával kapcsolatos intézkedések erőteljesen megkérdőjelezhetővé váltak 2011. után. A központi kormányzat, valamint a Pénzügyi Akciócsoport (*Financial Action Task Force* – FATF) 2010 februárjában fűzte szorosabbra az együttműködést, és 2014 júniusára az FATF jelentős technikai előrehaladásról számolt be²³. Ugyanebben az évben a központi kormányzat az ország kisebbik

²² Forrás: https://www.wfp.org/situation-reports/syria?_ga=2.134668401.182645393.1530787732-634899464.1530787732

²³ Improving Global AML/CFT Compliance: On-going Process – 29 June 2018.

felét tartotta ellenőrzése alatt, és olyan erőközpontokkal osztozott a területeken, mint az ellenzéki csapatok, a megerősödő kurdok, illetve júliustól az Iszlám Állam hivatalosan is kikiáltott kalifátusa. Mindenesetre Szíria a mai napig az úgynevezett „szürke listán” van olyan országokkal együtt, mint Szerbia, Etiópia, Tunézia, Jemen, vagy Pakisztán. Ez azt jelenti, hogy az FATF stratégiai szintű hiányosságokat vélt felfedezni ezen országokban, és több esetben, így Szíriában is, a fegyveres konfliktus nem is teszi lehetővé a helyszíni ellenőrzést.

Ahogy a fentiekből is látható, Szíria gazdasága darabokra hullott, köszönhetően a központi kormányzat térvesztésének, illetve a rivális erőközpontok megerősödésének. Tovább árnyalja a képet az egyes milíciák és hadurak felemelkedése, amelyek ugyan elkötelezték magukat valamely fél mellett a harcokban, de az általuk ellenőrzött területeken jóformán teljhatalommal bírnak. Az általában szegénységből, mélyszegénységből származó hadurak mindössze néhány év leforgása alatt jelentős vagyonokra tehettek szert, így a polgárháború tulajdonképpen kitermelt egy új, ám szűk társadalmi réteget²⁴. Ezen réteg érdekei nem feltétlenül egyeznek meg a fegyveres konfliktus lezárásával, ennél fogva középtávon az általuk képviselt hatalom letörése is a konszolidáció egyik sarokpontjává válhat.

SZŰK NEMZETKÖZI MOZGÁSTÉR

A polgárháború eseményei nemcsak az elmúlt évtizedek gazdasági eredményeit semmisítette meg, hanem Szíria nemzetközi kapcsolatait is ellehetetlenítette. Köszönhetően annak, hogy a központi kormányzat 2011-ben a tüntetőkkel szemben erőszakosan lépett fel, hosszú évekre aláásta a politikai és diplomáciai kapcsolatait a nyugati országokkal. Bassár el-Aszad elnök mind az országok, mind a nemzetközi sajtóorgánumok szemében közellenséggé vált, és az Egyesült Államok nyíltan el kezdte felfegyverezni és kiképezni a központi kormánnyal szemben álló fegyveres erőket.

A szíriai-amerikai kapcsolatok a 2000-es években újabb mélypontjukat élték, köszönhetően az iraki háború kapcsán felmerülő érdekellentéteknek. A polgárháború kirobbanásával még inkább elmérgesedő viszony kiegészült az ENSZ, az Európai Unió, és még számos ország által bevezetett szankciókkal, így Szíria a nemzetközi közösség perifériájára szorult. A 2000-es években megfogalmazódott célok, miszerint Szíria integrálódni kíván a világgazdaságba,

---

²⁴ Sinjab, 2017.

becsatornázza a globalizáció vívmányait, és vonzóvá válik a nyugati országok számára, végérvényesen kudarcot vallottak.

A polgárháború eszkalálódását követően Bassár el-Aszad elnök mindössze három külső szereplő segítségére támaszkodhatott: Oroszországra, Iránra, valamint a libanoni Hezbollah csapataira. Ameddig Oroszország diplomáciai és évekig fedett katonai támogatással biztosította a szíriai központi kormányzatot, addig Irán részéről a katonai támogatás vált meghatározóvá, mivel ő maga is küzdött az elszigeteltséggel a nemzetközi szinten. Libanon esete annyiban más, hogy ott egy állam alatti, ám jelentős politikai-katonai befolyással rendelkező szereplő támogatja Bassár el-Aszad elnököt. A szervezet súlyát növelte a 2018 májusában megtartott parlamenti választás is, ahol a 128 fős parlamentből 67 helyet a Hezbollah és annak szövetségesei nyerték el²⁵.

A polgárháború rendezésére 2011-től napjainkig folyamatosan mutatkozik nemzetközi akarat, jóllehet rövidebb ideig tartó fegyverszüneti megállapodásokat leszámítva komolyabb eredmények eddig nem születtek. A béketárgyalások folyamatosan visszatérő problémája, hogy mely felek tekinthetők legitim partnernek, és sokáig maga a központi kormányzat is perifériára szorult.

Az Iszlám Állam felemelkedése, és a kalifátus kikiáltása megváltoztatta a polgárháború dinamikáját, ráadásul Oroszország 2015-től kezdődő nyílt katonai szerepvállalása megakadályozta a központi kormányzat bukását. Bassár el-Aszad elnök pozíciója ennél fogva megerősödött, és a béketárgyalások megkerülhetetlen szereplőjévé vált – ráadásul Oroszország 2016-ban Recep Tayyip Erdogan török elnökkel új platformot indított Asztanai párbeszéd néven, ahol a központi kormányzat megkérdőjelezhetetlenül egyenrangú félként jelent meg.

Bár Oroszország az elmúlt években Szíria legfontosabb szövetségesevé nőtte ki magát, mindazonáltal a nyugati, illetve közel-keleti régió országaival történő kapcsolatok rendezése sem érdemel kevesebb figyelmet. Ahogy a 2000-es évek elején végbemenő „szelektív liberalizáció” folyamatánál is megfigyelhető volt, a nyugati országokkal való kapcsolatok ápolása elengedhetetlen akár gazdasági, akár politikai célok eléréséhez, és ez fokozottan igaz a polgárháború rendezése kapcsán is. Sokkal inkább, mivel Oroszország globálisan betöltött szerepe sokak szemében negatív értékkel bír, és Szíria nem hagyatkozhat

---

²⁵ Lebanon election: Hezbollah leader declares 'victory', 2018.

kizárólag olyan szövetségesekre – akár Oroszország, akár Irán esetében – amelyek maguk is ellenállásokba ütköznek a nemzetközi szinten²⁶.

KONKLÚZIÓ

Bár a polgárháború még közel sem ért véget, mindazonáltal kijelenthető, hogy a központi kormányzat által képviselt erőközpont olyannyira vissza tudott erősödni az elmúlt években, hogy nélküle semmiféle rendezés nem képzelhető el. A konszolidáció mindazonáltal szintén egy olyan folyamat, ami nemzetközi partnerek széles körének bevonását kívánja, és számos esetben már előre sejthető, hogy milyen törésvonalak fogják uralni az egyeztetések tárgyát.

Az Egyesült Államok se Szíriával, illetve az őt támogató Oroszországgal és Iránnal se ápol jó kapcsolatokat, ráadásul utóbbi esetében a feszültségek ismét kezdenek kiéleződni. Irán szíriai jelenléte azonban nemcsak a nyugati államokat nyugtalanítja, hanem Izraelt, illetve számos régióban fekvő államot, amelyek a korábbi években a szíriai központi kormányzattal szembenálló felkelőket támogatták.

A 2018-as évben egyre inkább úgy tűnik, hogy a központi kormányzat megállíthatatlanul erősödik. A kifárasztott ellenzéki csapatok már nem tudnak érdemi ellenállást tanúsítani, és hasonlóképpen erőtlenné vált az Iszlám Állam is. Bár fontos megjegyezni, hogy az ENSZ 20 – 30 ezer főre becsüli a Szíriában és Irakban megmaradt dzsihádisták számát, ami jelentős kockázatot hordoz magában a rendezési folyamatra tekintettel²⁷.

A kurdok ugyanakkor egy olyan erőközponttá nőttek ki magukat, amelyek nemhogy gyengültek volna, de meg is erősödtek a polgárháború évei alatt. A rendezési folyamat már nehezen lenne elképzelhető a kurdok képviselőinek bevonásával, ami akár alapvető változásokhoz is vezethet az ország alkotmányos berendezkedését illetően (például nagyobb autonómia biztosítása, kurd pártok becsatornázása a parlamentbe, stb.).

Számos kérdés van függőben Szíria jövőjével kapcsolatban, amelyek közül a legégetőbb talán a fegyveres konfliktus kárainak mérséklése. Ez az alapvető infrastruktúra kiépítésétől egészen a demográfiai viszonyok rendezéséig sok területet felel, és jelentős külföldi tőkebevonás szükséges a folyamatok

---

²⁶ Az Egyesült Államok 2017 decemberében publikált Nemzetbiztonsági Stratégiája Oroszországgal kiemelten foglalkozik, mégpedig olyan megfontolásból, miszerint Kínával egyetemben veszélyeztetik az amerikai befolyást, érdekeket, valamint biztonságot. Forrás: National Security Strategy of the United States of America, 2017. 2-3.o.

²⁷ UN report: 20,000-30,000 ISIL fighters left in Iraq and Syria, 2018.

elindításához. A kérdés, hogy a konfliktus lezárását követően Szíria milyen irányba kíván elmozdulni. Az látható volt, hogy a korábbi évtizedek politikája kudarcba torkollott, ugyanakkor a szomszédos Irakban az erőteljes külföldi beavatkozás sem vezetett sikerhez. Szíria jövője hosszútávon az elkövetkező évek döntéseitől függ, és a korábbi évtizedekkel ellentétben sokkal rosszabb körülmények közepette kell elindulnia.

AJÁNLÁS

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1990-1999. között

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 2000-2009. között

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Wasted Decade (2010): Human Rights in Syria during Bashar al-Asad's First Ten Years in Power, Human Rights Watch. Forrás: <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0710webwcover.pdf>
- Improving Global AML/CFT Compliance: On-going Process – 29 June 2018., Financial Action Task Force. Forrás: <http://www.fatf-gafi.org/countries/d-i/iraq/documents/fatf-compliance-june-2018.html>
- Lebanon election: Hezbollah leader declares 'victory' (2018), BBC News. Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-44027973>
- McDowall, Angus, Dadouch Sarah (2017): Syria declares victory over Islamic State, Reuters. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-islamic-state/syria-declares-victory-over-islamic-state-idUSKBN1D91QJ>
- National Security Strategy of the United States of America (2017), The White House, Washington. Forrás: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
- Poverty in Syria (2011) – Towards a Serious Policy Shift in Combating Poverty, Strategic Research and Communication Centre. Forrás: http://www.scpsc.org/libs/spaw/uploads/files/Reports/Poverty_in_Syria_EN.pdf

-
- Sinjab, Lina (2017): How Syria's War Economy Propels the Conflict, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. Forrás: <https://syria.chathamhouse.org/research/how-syrias-war-economy-propels-the-conflict>
  - Syran Arab Republic – Third National MDGs Progress Report (2010), United Nations. Forrás: <http://www.undp.org/content/dam/rbas/report/MDGR-2010-En.pdf>
  - The Toll of War (2017): The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria, World Bank Group.
  - Tóth Zoltán Balázs (2018a): Szíria fejlődési éve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 2000-2009. között, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat.
  - Tóth Zoltán Balázs (2018b): Szíria fejlődési éve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat.
  - Tóth Zoltán Balázs (2018c): A vegyi fegyverek szerepe a szíriai polgárháború dinamikájában, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat
  - UN report: 20,000-30,000 ISIL fighters left in Iraq and Syria (2018), Al Jazeera. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2018/08/report-20000-30000-isil-fighters-left-iraq-syria-180813200940166.html>
  - WFP Syria – Situation Report #5 (2018.), United Nations World Food Programme.
Forrás: https://docs.wfp.org/api/documents/19a6082b08a444c198b52b521adbec56/download/?_ga=2.134668401.182645393.1530787732-634899464.1530787732
  - World Governance Indicator, The World Bank Group. Forrás: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home>